

**პროფესორი ტარიელ ფუტკარაძე აფხაზეთის შესახებ
(ჩანაწერების მიხედვით)**

**Professor Tariel Putkaradze on Abkhazia
(based on his notes)**

იამზე ვაშაკიძე

კავკასიის უნივერსიტეტი
საქართველო, თბილისი

Iamze Vashakidze
Caucasus University
Georgia, Tbilisi

ABSTRACT

As a respected scholar and public figure, Tariel Putkaradze has extensively examined the past and the determining factors of the current situation in Abkhazia. Employing both scientific-educational methods and social networks, his research aims to facilitate a proper orientation in the struggle for the restoration of the country's conquered territories. This paper summarizes the researcher's position as recorded in his work, highlighting the following key points:

1. Abkhazia is an integral part of a unified Georgia, affirmed by the unanimous support of the Abkhazian population in the March 31, 1991 referendum. The conflict in Abkhazia is viewed as an element of the broader Russo-Georgian war that began on December 22, 1991. It is seen as a war against the state of Georgia, including the Apsua ethnos, and involving state criminals. Addressing these issues within the political spectrum is crucial for establishing the correct trajectory for the country's progress.

2. A differentiated approach is necessary when engaging with the population residing in the occupied territories. While some support the Russian occupiers, others advocate for the restoration of Georgia's territorial integrity.

3. Overcoming the information warfare targeted against Georgia is of paramount importance. This entails combating falsified history and terminological sabotage, which aim to isolate Georgia from the West and leave it unsupported in the face of the Russian Empire.

4. The path towards reunification of Abkhazia (as well as the Tskhinvali region) lies in achieving real independence for the country through a Western European orientation. Joining the Commonwealth of Nations while preserving its national-

ethnic identity requires the unity of Georgian citizens in national-state affairs. This unity will enable the consolidation of the peoples of the Caucasus in their struggle for independence.

5. Following de-occupation, Georgia must take effective measures to reclaim the Russian-occupied territories of Abkhazia. This is crucial for the preservation of the Abkhazian ethnos, language, and culture, which are currently under threat of extinction within the Russian imperial sphere.

By addressing these issues, Professor Putkaradze contributes valuable insights to the discourse surrounding Abkhazia's complex political and social dynamics.

საკვანძო სიტყვები: რუსეთ-საქართველოს ომი, ქართულ-აფხაზური ურთიერთობები, ტარიელ ფუტკარაძე აფხაზეთის შესახებ.

Keywords: Russian-Georgian war, Georgian-Abkhaz relations, Tariel Putkaradze about Abkhazia.

ტარიელ ფუტკარაძის, როგორც მეცნიერის, საზოგადო მოღვაწისა და მოქალაქისათვის აქტუალურ თემას წარმოადგენდა აფხაზეთი, მისი წარსული და თანამედროვე ვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორები. თავისი დაკვირვებებისათვის ის იყენებდა როგორც წმინდა სამეცნიერო-საგანმანათლებლო სფეროს, ისე სოციალურ ქსელსაც; მიზანი, რაც ამომრავებდა, იყო ხელი შეეწყო სწორი ორიენტირების ფორმირებისათვის ქვეყნის დაპყრობილი ტერიტორიების დაბრუნებისათვის ბრძოლაში. მის ჩანაწერებს აფხაზეთის (ფაქტობრივად, საქართველოს) მიმდებარე ისტორიით გამოწვეული ტკივილი და გამოსავალი გზების ძიება გასდევს. ჩვენც ამ მიმართულებით შევხებით ზოგიერთ მათგანს.

აფხაზეთი ერთიანი საქართველოს განუყოფელი ნაწილია; ყურადღება გამახვილებულია საქართველოს მოქალაქეთა ერთსულოვნებაზე, რომელიც 1991 წლის 31 მარტის საერთო-სახალხო რეფერენდუმზე გამოვლინდა (2010 წლის 31 მარტისა და 2012 წლის 9 აპრილის ჩანაწერები); გამოქვეყნებულია ეროვნებით აფხაზი დეპუტატის – ანზორ კუდბას სატელეფონო ტექსტი: დეპუტატი აცხადებს, რომ 1991 წლის 9 აპრილის საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტზე ხელის მოწერით გამოხატა აფხაზების უმრავლესობის, ზოგადად, აფხაზეთის პოზიცია; „საქართველოს პირველი მოწვევის პარლამენტში ის არ მისულა როგორც ერთი კაცი“, არამედ მივიდა „აფხაზი ხალხის სახელით“ (2013 წლის 10 აპრილის ჩანაწერი).

1992-1993 წლების აფხაზეთის ომი – 25 000 დაღუპული, 300 000 იძულებით გადაადგილებული (2018 წლის 7 აგვისტოს ჩანაწერი). აფხაზეთის ომი, ისევე როგორც ცხინვალის ეპიზოდი, განხილულია „გეოპოლიტიკური ინტერესების გამო“ რუსეთ-საქართველოს 1991 წლის 22 დეკემბრიდან დაწყებული ღია ომის ნაწილად, რომელსაც მოჰყვა მალტის

1989 წლის 2 დეკემბრის საერთაშორისო გარიგებით¹ გათამამებული რუსეთის იმპერიის მიერ საქართველოს ეროვნული ხელისუფლების დამხობა, საქართველოსა და ჩეჩნეთის პრეზიდენტების მკვლელობა, ქართველთა გენოციდი აფხაზეთსა და ცხინვალის მხარეში; საქართველოს იძულებით დაბრუნება რუსულ იმპერიულ (დსთ-ს) სივრცეში“ და სხვ. (2013 წლის 27 აპრილის ჩანაწერი); ეს იყო „რუსეთის იმპერიის ომი საქართველოს სახელმწიფოს /ასევე, აფსუა ეთნოსის/ წინააღმდეგ, რომლის პროვოცირებაც რუსეთმა შეძლო თავისი აგენტების – ვლადისლავ არძინაზს, შამილ ბასაევის... და ედუარდ შევარდნაძის, თენგიზ კიტოვანის... დახმარებით“ (2011 წლის 20 სექტემბრის ჩანაწერი).

ჩანაწერებში აღნიშნულია, რომ რუსეთმა თავისი დამპყრობლური პოლიტიკის განსახორციელებლად გამოიყენა „მოსყიდული კავკასიელები, მათ შორის: აფხაზები, ქართველები, ოსები, სომხები...“ (2017 წლის 17 ოქტომბრის ჩანაწერი). ავტორი მომხრეა დიფერენცირებული მიდგომის: დარწმუნებულია, რომ „მარიონეტთა დანაშაულს კარგად აცნობიერებენ ის აფხაზები და ოსები, რომლებიც საქართველოს ერთიან სახელმწიფოში ხედავენ ოსი თუ აფხაზი ეთნოსების უხიფათო მომავალს“ (2015 წლის 14 ივლისის ჩანაწერი); „საქართველოს ერთიანობის დამცველი წამებული გმირის“ – სოხუმელი რაულ ეშბას (რომელიც მოკლეს ჟიული შარტავასთან ერთად), გურამ გაბესკირიას და სხვათა მაგალითზე, მოგვიწოდებს: „ნუ განაზოგადებთ ცუდ აფხაზს თუ ცუდ ქართველს; განაზოგადეთ კარგი, ღირსეული აფხაზი და ღირსეული ქართველი“ (2019 წლის 21 მაისის ჩანაწერი).

აფხაზების თანამედროვე მდგომარეობის სიმწვავეზე მიუთითებს ჩანაწერი აფხაზეთში გამართულ მიტინგებთან დაკავშირებით:

„1. ოკუპირებულ ტერიტორიაზე ფაქტობრივი სახელმწიფო ენა არის რუსული; შესაბამისად, აფხაზი (თვითსახელწოდება: აფსუა) ეთნოსი დიდი საფრთხის ქვეშაა;

2. პოლიტიკური ლიდერი, თუკი 100 პროცენტით პრორუსი არ არის, საწამლავის მსხვერპლი ხდება ან უჩინარდება პოლიტიკური ველიდან;

3. ოკუპირებულ ტერიტორიაზე 100 პროცენტით პრორუსები (აფხაზები, სომხები, თავად რუსები), კრიმინალები და მაფიოზური კლანები ბოგინებენ; ამ მიტინგზე სიტყვით გამომსვლელები კი ცდილობენ, ეთნოსის გაქრობა როგორმე შეაჩერონ“ (2019 წლის 21 მაისის ჩანაწერი; იხ., ასევე 2013 წლის 5 ნოემბრის ჩანაწერი).

RADIOTAVISUPLEBA.GE-ს ინფორმაციასთან დაკავშირებით, რომ აფხაზი ოპოზიციის ლიდერი სოხუმისა და თბილისის მოლაპარაკებების მომხრეა, ჩანაწერებში საუბარია აფხაზური ენისა და კულტურის გაქრობის მოსალოდნელ საფრთხეზე აფხაზეთში რუსული ოკუპაციის გაგრძელების შემთხვევაში (2020 წლის 16 იანვრის ჩანაწერი). მათი

¹ მალტის 1989 წ. 2 დეკემბრის საერთაშორისო გარიგების შედეგად, რუსეთის ჯარმა დატოვა ბალტიის ქვეყნები, მაგრამ კავკასია, უკრაინა, ბელორუსია, მოლდოვა და შუა აზიის ქვეყნები დარჩა რუსეთის გეოპოლიტიკურ ველში.

გადარჩენის „საშვილიშვილო საქმეში“ ხაზგასმულია აკადემიკოს თეიმურაზ გვანცელაძისა და არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორის, ე-ნი ნანა მაჭავარიანის ღვაწლი (2017 წლის 29 ოქტომბრის ჩანაწერი).

ტ. ფუტკარაძე ხშირად აზიარებს თავის გვერდზე ახალ გამოცემებს, რომლებშიც ასახულია კავკასიელი ხალხების ბრძოლა თავისუფლებისათვის². ის აკრიტიკებს ამ ბრძოლის, რომელიც დღემდე გრძელდება, არასწორად შემფასებლებს, კერძოდ: ერთი მხრივ, რუსულ პოლიტიკას, რომელიც „ტერორისტობას აბრალებს კავკასიელებს“ და მეორე მხრივ – რელიგიურ ექსტრემიზმზე ორიენტირებულ ქვეყნებს, რომელთაც სურთ ამ ბრძოლის „რელიგიურ (მუსლიმანურ-ქრისტიანულ) დაპირისპირებაში“ გადაყვანა (2012 წლის 2 მარტის ჩანაწერი).

რუსი ოკუპანტების წინააღმდეგ ბრძოლაში მთავარი მათემატიკური რეზულტია კავკასიელი ხალხების ერთობა. ჩანაწერების ავტორი მიმართავს „კავკასიელ მოძმეებს“, რომ გარეშე ძალების ჩარევით (წინა საუკუნეების მწარე გამოცდილების მსგავსად) კვლავ არ მოხდეს მათი დაპირისპირება (2012 წლის 2 მარტის ჩანაწერი); პანკისში მოსალოდნელი საფრთხის შესახებ მსჯელობისას ის ყველას სიფრთხილისკენ მოუწოდებს, რომ „აღარ დაუშვან“ „რელიგიურ თუ ეთნიკურ დაპირისპირებათა პროვოცირების მექანიზმების მცოდნე რუსეთის ახალი პროვოკაცია საქართველოს წინააღმდეგ“ (2017 წლის 29 აპრილის ჩანაწერი). პოზიტიურად არის განჭვრეტილი ქართველთა, აფხაზთა და ოსთა ურთიერთობა მომავალში; ავტორი მნიშვნელოვან ამოცანად სახავს არა „რუსების შუამავლობით ე.წ. შერიგებაზე ფიქრს“, არამედ „საერთო მტრის დანახვას“ და მის წინააღმდეგ დროულად გაერთიანებას, რომ „რუსეთმა კავკასია ისევ სრულად არ დააბრუნოს თავის ველში“ (2016 წლის 7 ნოემბრის ჩანაწერი).

„სიმართლეს ჩვენი საზოგადოება, საქართველოს ხელისუფლება, საქართველოს პოლიტიკური სპექტრი სანამ არ გაიაზრებს, მანამდე ჩვენს სახელმწიფოს არ /ვერ ექნება სწორი ორიენტირები“ (2020 წლის 22 იანვრის ჩანაწერი). ჩანაწერებში წამოჭრილია ობიექტური ისტორიის დადგენის პრობლემა, „რომ მომავალში მაინც გვექონდეს პრევენციის თუნდაც მიზეზური საშუალება“ (2018 წლის 31 ივლისის ჩანაწერი). განსაკუთრებული მხილების ობიექტია საზოგადოების გარკვეული ნაწილის მიერ უახლესი ისტორიის ფაქტების არასწორი შეფასება, თითქოს, მაგ., ზვიად გამსახურდიას კანონიერი ხელისუფლება დაამხო „მხედრიონმა“ (2012 წლის 25 სექტემბრის ჩანაწერი) ანდა ისევ „მრგვალი

² „კავკასია – ბრძოლა თავისუფლებისათვის. ჩერქეზები“ (ნაშრომის ავტორია სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, ისტორიკოსი ბეჟან ხორავა); „კავკასია – ბრძოლა თავისუფლებისათვის. ვაინახები“. ნაშრომის ავტორია კავკასიოლოგი მერაბ ჩუხუა; „კავკასია – ბრძოლა თავისუფლებისათვის. დაღესტნელები“... (2012 წლის 2 მარტის ჩანაწერი); „მამილი და ქართველები“ (წიგნის ავტორები არიან ვახტანგ გურული და დარეჯან ობოლაძე (2017 წლის 15 ივლისის ჩანაწერი) და სხვ.

მაგიდის „მეორე ნაწილმა“³, ან თითქოს აფხაზებმა დაამარცხეს ქართველები აფხაზეთის ომში (2018 წლის 19 ივლისის ჩანაწერი), ანდა რუსეთთან ურთიერთობა საქართველოსი „გართულდა“ ბოლო წლებში საქართველოს პროდასავლური პოლიტიკისა და ქართველების ნატოსკენ სწრაფვის გამო“⁴ და სხვ.

ჩანაწერებში ცალსახად განმარტებულია, რომ მთავარი მოქმედი აღნიშნულ შემთხვევებში რუსეთის იმპერიაა, რომელიც არ შეეგუა საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის გამოცხადებას და 1991-93 წლების პუტჩით დაამხო „(დასავლეთის წაყრუების ფონზე) მხედრიონის, კომუნისტების ნაწილის და კრიმინალებთან ალიანსში მყოფი პოლიტიკოსების გამოყენებით“ (2012 წლის 25 სექტემბრის ჩანაწერი). ამ ანტისახელმწიფოებრივი დანაშაულის დღემდე გამოუძიებლობა და „სამართლებრივად შეუფასებლობა“ პუტჩის შემდგომი პერიოდის ხელისუფლებებისაგან აყოვნებს აფხაზეთისა და ცხინვალის მხარის დეოკუპაციას, ასევე, სამართლიანი არჩევნების ჩატარებას და საქართველოს ერთგული პოლიტიკური სპექტრის ჩამოყალიბებას; „გამოძიება და... სასამართლოს წესით შეფასება აუცილებელია, რომ მსგავსი დანაშაული მომავალში აღარ განმეორდეს“ (2017 წლის 27 მარტის ჩანაწერი).

ჩანაწერების ავტორი აკრიტიკებს „მაღალი თანამდებობების პირთა“ გამოსვლებს „ოსებისა და აფხაზების მიმართ ქართველთა „დანაშაულის შესახებ“; განმარტავს, რომ „ზოგადად, აფხაზებს, ოსებსა და ქართველებს არაფერი გვაქვს ერთმანეთისთვის საპატიებელი“ – ყველა ერთნაირად ვართ რუსული პოლიტიკის მსხვერპლი (2019 წლის 7 დეკემბრის ჩანაწერი); იმისათვის, რომ დიალოგი შედგეს, როგორც „რუსეთის მიერ კონტროლირებად სოხუმში დარჩენილმა აფხაზებმა, ასევე, საქართველოს მოქმედმა ხელისუფლებამ“ უნდა აღიაროს, რომ 1992-93 წლებში რუსეთმა ორივე მხარე გამოიყენა „საქართველოს ხელახალი ოკუპაციისა და საქართველოს დსთ-ში დასაბრუნებლად“ (2020 წლის 14 იანვრის ჩანაწერი).

სიყალბეში მხილებულია აფხაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლების წარმომადგენელი სერგეი შამბა, რომელიც ე.წ. „აფხაზეთის სახელმწიფოს“ გაქრობაზე ლაპარაკობს; მის პასუხად აღნიშნულია, რომ „აფსუების სახელმწიფო არასოდეს არსებულა... ეს ტერიტორია დროებითაა ანექსირებული რუსეთის მიერ“ (2018 წლის 19 ივლისის ჩანაწერი).

აფხაზეთისა და ცხინვალის მხარეების ოკუპაციის მაგალითზე განმარტებულია იმპერიული პოლიტიკის ორსაფეხურიანი გეგმის არსი: სახელმწიფოს დამარცხება ჯერ სამეცნიერო ასპარეზზე (საინფორმაციო ომში!), შემდეგ კი – სამხედრო ექსპანსია. მაგალითად მოყვანილია,

³ იხ. 2018 წ. 2 აპრილს „კავკასიაზე“ გასული სიუჟეტი, თემა: „უნდა დაიწყოს თუ არა გამოძიება ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლების შეიარაღებული გზით დამხობის საქმეზე, რატომ მივიდა ქვეყანა აქამდე და უნდა მიეცეს თუ არა პოლიტიკური შეფასება მომხდარს“; სტუდიაში მიწვეული იყვნენ: აკაკი ასათიანი – უზენაესი საბჭოს ყოფილი თავმჯდომარე; მამუკა გიორგაძე – ეროვნული კონგრესის წევრი; ტარიელ ფუტყარაძე – უზენაესი საბჭოს წევრი.

⁴ იხ. 2018 წლის 1 მარტს „რუსთავი-2-ის“ ვრცელი სიუჟეტი თემა გოცამის მონაწილეობით.

როგორ დევნიდნენ პ. ინგოროყვას იმ სამეცნიერო დასკვნის გამო, რომ „VIII საუკუნეში... და შემდეგ ვიდრე მე-17 საუკუნემდე... აფხაზეთის (ანუ დასავლეთსაქართველოს/ეგრისის) სამეფოს სახელმწიფო და საეკლესიო ენა იყო ქართული; აფხაზეთის სამეფო ეთნიკურად იყო ქართული“; საბჭოთა ისტორიოგრაფიაში კი დაამკვიდრეს „იდეოლოგემა, რომ აფხაზეთის მაშინდელი სამეფო (თუ გვიანდელი სამთავრო) იყო აფსურენოვანი“.

„სამეცნიერო დივერსიის შემდეგ, გაყალბებული სამეცნიერო დებულებებით, არძინბას კლანმა – კოლაბორაციონისტმა აფხაზებმა (რომელთაგანაც ნაწილი აფსუაა, ნაწილი კი – წარმოშობით ქართველი), იოლად აიყოლია ობიექტური ცოდნის არმქონე აფხაზთა დიდი ნაწილი რუსეთის მიერ ქართველების წინააღმდეგ წამოწყებულ საინფორმაციო ომში“, მერე კი – სამხედრო ინტერვენციაში, რასაც შედეგად მოჰყვა ქართული ტერიტორიების დაკარგვა (2018 წლის 31 ივლისის ჩანაწერი). 2019 წლის 29 დეკემბრის ჩანაწერის მიხედვით, ოკუპაციის ორსაფეხურიანი გეგმა კვალიფიცირებულია ჰიბრიდულ ომად, თავისი ორი მიმართულებით:

„ხისტი ძალით“ – იარაღის გზით – დაპყრობა და ქართველების გენოციდი;

„რბილი ძალით“ – ჰუმანიტარული დარგის მეცნიერებების... პოლიტიზებით, საინფორმაციო ზეწოლით, ანტიდასავლური პროპაგანდით... საქართველოს მოსახლეობის დეზორიენტირება... რომ... დისტანცირდეს დასავლეთისაგან და... თავი ვერ დაიცვას რუსული აგრესიისაგან“.

ისტორიული ფაქტების შეფასებასთან მჭიდრო კავშირში განიხილება ტერმინოლოგიური სიზუსტის დაცვის საკითხი. ტერმინოლოგიური დივერსიის ფაქტად განხილულია, მაგ., თბილისის ომის, როგორც სამოქალაქო ომის, კვალიფიცირება; სინამდვილეში „ეს იყო რუსეთ-საქართველოს ომი“, რომელიც დღემდე გრძელდება (2019 წლის 25 სექტემბრის ჩანაწერი). საქართველოს პოლიტიკური სპექტრის მთავარ დანაშაულად მიჩნეულია ის ფაქტი, რომ რუსეთ-საქართველოს ომი არ განიხილება როგორც ერთიანი მოვლენა და მისი სხვადასხვა ეპიზოდი „მონათლულია“ ე.წ. ეთნოკონფლიქტებად. ტ. ფუტკარაძე მოუწოდებს პოლიტიკურ სპექტრს, არ დაუშვას ტერმინოლოგიური დივერსია, რაც გულისხმობს რუსეთის ოკუპანტობის შეფუთვას ტერმინებით: „ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი“, „ქართულ-ოსური კონფლიქტი“; ითვალისწინებს რა არაოკუპირებულ ტერიტორიაზე სხვადასხვა ეროვნების ადამიანთა მშვიდობიან თანაცხოვრებას, წერს: „არარსებობს ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური კონფლიქტები... არის რუსეთის უკანონო ყოფნა კავკასიაში“ (2018 წლის 25 იანვრის ჩანაწერი); „საქართველოში არსებობს ქართულ-რუსული კონფლიქტი, უფრო სწორად, საქართველო თავს იცავს რუსული ოკუპაციისაგან“ (2018 წლის 10 მარტის ჩანაწერი) და სხვ.

„დღეს საქართველო დგას დეოკუპაციისა და სამუდამო ოკუპაცია/ანექსიის ზღვარზე. 1992-93 წლებისაგან განსხვავებით, დღეს დასავლეთი

(ნატო, ევროკავშირი) საქართველოს დეოკუპაციის მომხრეა“ (2019 წლის 20 ნოემბრის ჩანაწერი). ჩანაწერებში ხაზგასმულია, რომ მსოფლიოს დიდ ქვეყნებს ერთი სტრატეგიული მიზანი ამოძრავებთ – კავკასიაზე კონტროლის მოპოვება, კერძოდ: რუსეთს – „გიუმრის ბაზამდე (სომხეთამდე) სახმელეთო გზის აღდგენა“, რის გამოც სჭირდება როკის გვირაბიც, ხოლო ამერიკას და, ზოგადად, დასავლეთს – „ენერგორესურსების ალტერნატიული გზის შენარჩუნება“ (2015 წლის 10 ივნისის ჩანაწერი). აღნიშნული ქვეყნებისადმი გამოკვეთილია ორი განსხვავებული პოზიცია: 1. „რუსეთი არასოდეს არ შეუწყობს ხელს საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას! 2. დასავლეთის სახელმწიფოები მუდამ დაუჭერენ მხარს საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას იმ საზღვრებში, რაც იყო 1991 წლის 9 აპრილის დროს“ (2019 წლის 14 სექტემბრის ჩანაწერი).

უარყოფითად არის შეფასებული საზოგადოების იმ ნაწილის პოზიცია, რომელიც ყველა სხვა ქვეყანას საქართველოსათვის ერთნაირ საფრთხედ წარმოაჩენს“ (2018 წლის 28 მარტის ჩანაწერი). არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ „საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, რუსეთი ოკუპანტია“; ხოლო „ის, ვინც ყველა მეზობელსა თუ არამეზობელს აცხადებს „ოკუპანტად“, რუსულ ოკუპაციას აუფერულებს“ (2019 წლის 20 ნოემბრის ჩანაწერი).

ჩანაწერების ავტორი თვლის, რომ „რუსეთის იმპერიასთან გესლიან რიტორიკას კულტურული ცივი დიალოგი აჯობებს“, თუმცა „საქართველოს სრულ დეოკუპაციამდე და აფხაზეთისა და ცხინვალის მხარის სრულ ინტეგრაციამდე საქართველოს სახელმწიფოებრივ სივრცეში“ „გულუბრყვილობა ან პროვოკატორობა იქნება „რუსეთ-საქართველოს კეთილმეზობლობაზე საუბარი“ (2013 წლის 24 თებერვლის, 2019 წლის 14 სექტემბრის ჩანაწერები); საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღსადგენად კი „მსოფლიოს თანამეგობრობის ძალისხმევაა საჭირო და ცივილიზებული მსოფლიოს მიერ „არაღიარების პოლიტიკის ბოლომდე მიყვანა“ (2018 წლის 31 ივლისის ჩანაწერები).

მნიშვნელოვანია დროის ფაქტორი ნატოში შესვლასთან დაკავშირებით, რაც „უფრო მეტ შანსს გააჩენს ცხინვალის მხარისა და აფხაზეთის დეოკუპაციისა“ (2019 წლის 10 სექტემბრის ჩანაწერი). გაზიარებულია ს. მასხარაშვილის და ბ. დადუმქელიანის ჩანაწერები საქართველოს ნატოში შესვლის პირობებთან დაკავშირებით, რომ „გერმანიის მსგავსად უნდა გავწევრიანდეთ“ (2019 წლის 11 სექტემბრის ჩანაწერი);⁵ საქართველომ იგივე გზა უნდა გაიაროს, რაც ბალტიის ქვეყნებმა (2018 წლის 10 მარტის ჩანაწერი)⁶.

ევროკავშირის/ნატოს – დასავლური – გზის არჩევის შემდეგ... საქართველოსთვის ერთ-ერთი აქტუალური ამოცანა იქნება „ქმედითი ნაბიჯებით დეოკუპაციის მექანიზმის გააქტიურება და რუსებისგან

⁵ როგორც ცნობილია, დასავლეთ გერმანია ნატოში შევიდა 1955 წელს, ხოლო დანარჩენი გერმანია – ბერლინის კედლის დამხობის შემდეგ, 1990 წლის 3 ოქტომბერს.

⁶ იგულისხმება 1989 წლის 2 დეკემბრის მალტის საერთაშორისო გარიგების შედეგად რუსეთის ჯარების გასვლა ბალტიის ქვეყნებიდან.

გამოდევნილთა დაბრუნება აფხაზეთსა და ცხინვალის მხარეში“ (2014 წლის 20 დეკემბრის, 2018 წლის 28 მარტის ჩანაწერები).

ჩანაწერებში აღნიშნულია ქვეყნის პოლიტიკურ არჩევანთან დაკავშირებით მოსალოდნელი სირთულეები, კერძოდ: „დასავლეთის გარეშე რუსეთი სამუდამოდ ჩაგვცლაპავს“, რაც 2008 წლის აგვისტოს ომმაც აჩვენა; „ეროვნული კონსოლიდაციის გარეშე კი დასავლური სამყარო შეგვიწოვს“ (2019 წლის 17 სექტემბრის ჩანაწერი). აღნიშნული საფრთხეებიდან გამომდინარე, გამოსავალი არის საქართველოს მოქალაქეთა კონსოლიდაცია – „ერთიანობა“, განსხვავებული პოზიციების მიუხედავად, „ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ საქმეში“ (2019 წლის 20 ნოემბრის ჩანაწერი); ამის შემდეგ კი შესაძლებელი იქნება „კავკასიის ხალხების ელიტის კონსოლიდაციაც რუსული „ჩექმისგან“ მთელი კავკასიის გასათავისუფლებლად (2017 წლის 15 ივლისის ჩანაწერი).

ჩანაწერების ავტორის მოქალაქეობრივი პოზიციის ერთგვარად შემაჯამებელია მისი „მრავალწლიანი ლოზუნგები“: „არა რუსეთის მიერ (თუ სხვათა მიერ) საქართველოს, უკრაინის... ოკუპაციასა და ანექსიას, არა აფხაზეთისა და ცხინვალის მხარის ოკუპაცია-ანექსიას!“ „არა რუსეთის გეოპოლიტიკურ სივრცეში დაბრუნებას!“ (2014 წლის 15 ნოემბრის და 2012 წლის 21 სექტემბრის ჩანაწერები). ის არ კარგავს იმედს, რომ „ამჟამინდელი ოკუპაციაც დასრულდება: აფხაზეთში გაგრძელდება ქართველთა და აფხაზთა მშვიდობიანი თანაცხოვრება“ (2014 წლის 20 ივლისის ჩანაწერი) და საქართველოს, რომელმაც თავისი „ეროვნული სიცოცხლის შესანარჩუნებლად“ დიდი მსხვერპლი გაიღო, „მომავალშიც უფლის რწმენა და პრაგმატული ქმედება გადაარჩენს“ (2012 წლის 21 სექტემბრის ჩანაწერი).

დასკვნა: პროფ. ტარიელ ფუტკარაძის პოზიცია აფხაზეთის შესახებ, მისი ჩანაწერების მიხედვით, შემდეგი დებულებების სახით შეიძლება ჩამოყალიბდეს:

1. აფხაზეთი ერთიანი საქართველოს განუყოფელი ნაწილია, რაც დაადასტურა აფხაზეთის მოსახლეობის ერთსულოვნებამაც 1991 წლის 31 მარტის რეფერენდუმზე; აფხაზეთის ომი განიხილება როგორც რუსეთ-საქართველოს 1991 წლის 22 დეკემბრიდან დაწყებული ღია ომის ნაწილი, ომი საქართველოს სახელმწიფოს /ასევე, აფსუა ეთნოსის/ წინააღმდეგ, რომელსაც ჰყავს სახელმწიფო დამნაშავეები. მათი სამართლებრივად განსჯის გარეშე გაძნელდება პოლიტიკური სპექტრის დაწმენდა და სწორი ორიენტირების ჩამოყალიბება ქვეყნის წინსვლისათვის;

2. საჭიროა დიფერენცირებული მიდგომა ოკუპირებულ ტერიტორიაზე მცხოვრები მოსახლეობის მიმართ, რომლის ნაწილი რუსი ოკუპანტების სამსახურშია, ნაწილი კი საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის მომხრეა;

3. მნიშვნელოვანია საქართველოს წინააღმდეგ მიმართული საინფორმაციო ომის დაძლევა – ბრძოლა გაყალბებული ისტორიისა და ტერმინოლოგიური დივერსიის წინააღმდეგ, რაც მიზნად ისახავს

საქართველოს მოსახლეობის გათიშვას დასავლეთისგან, მისი მხარდაჭერის გარეშე დატოვებას რუსეთის იმპერიის პირისპირ;

4. გზა აფხაზეთის (ასევე ცხინვალის) დეოკუპაციისა – ქვეყნის რეალური დამოუკიდებლობის მოპოვებისა – არის საქართველოს დასავლეთეევროპული არჩევანი: შესვლა მსოფლიოს ქვეყნების თანამეგობრობაში საკუთარი ნაციონალურ-ეთნიკურისახის შენარჩუნებით, რისთვისაც აუცილებელია საქართველოს მოქალაქეთა ერთიანობა ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ საქმეში. ეს შესაძლებელს გახდის, ზოგადად, კავკასიის ხალხთა კონსოლიდაციასაც დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში;

5. დეოკუპაციის შემდეგ საქართველომ უნდა გადადგას ქმედითი ნაბიჯები რუსებისგან დევნილთა აფხაზეთში დასაბრუნებლად; რუსულ იმპერიულ ველში გაქრობის საფრთხის წინაშე არსებული აფხაზი ეთნოსის, აფხაზური ენისა და კულტურის გადასარჩენად.

გამოყენებული წყარო

პროფ. ტარიელ ფუტკარაძის სოციალური ქსელის ჩანაწერები (2010-2020 წწ.).